

Työ- ja elinkeinoministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön kirje kunnille ja hyvinvointialueille alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palveluiden järjestämisestä

Vuoden 2025 alusta voimaan tullut kotoutumislain kokonaisuudistus, hyvinvointialueiden toiminnan käynnistyminen vuonna 2023 sekä tilapäistä suojelua saavien ukrainalaisten maahan saapuminen ovat muuttaneet alaikäisenä ilman huoltajaa maahan suojelun tarpeen vuoksi tulleiden lasten ja nuorten tilannetta. Tämän kirjeen liitteenä olevassa tekstissä avataan eri viranomaisten lakisääteisiä vastuita tämän ryhmän palveluiden järjestämisessä sekä palveluihin liittyviä prosesseja.

Tämä kirje korvaa aikaisemman työ- ja elinkeinoministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön kunnille ja hyvinvointialueille 11.12.2023 lähettämän kirjeen diaarinumerolla VN/17342/2023-TEM-5.

Pyydämme toimittamaan kirjeen niille organisaatioille toimijoille, jotka ovat vastuussa alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden pakolais- tai heihin rinnastettavien lasten ja nuorten palveluista.

Lisätietoja antavat johtava asiantuntija Minna Säävälä (TEM, 0295 048 254047 260) sekä erityisasiantuntija Henna Leppämäki (STM, 029 516 3132), sähköposti: etunimi.sukunimi(at)gov.fi.

Timo Jaatinen
kansliapäällikkö, työ- ja elinkeinoministeriö

Veli-Mikko Niemi
kansliapäällikkö, sosiaali- ja terveysministeriö

Anna Bruun
neuvotteleva virkamies, työ- ja elinkeinoministeriö

Henna Leppämäki
erityisasiantuntija, sosiaali- ja terveysministeriö

LIITTEET Liite 1. Tietoa hyvinvointialueille ja kunnille niiden tehtävistä alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palveluiden järjestämisessä.

JAKELU hyvinvointialueet, kunnat

TIEDOKSI Suomen Kuntaliitto, ELY-keskukset, KEHA-keskus, Maahanmuuttovirasto, TEM/MAKO

VN/2541/2026-STM-2

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons:

Leppämäki Henna-Kaisa 91351975W

2026-02-02

Niemi Veli-Mikko 91208466K

2026-02-02

Tietoa hyvinvointialueille ja kunnille niiden tehtävistä alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palveluiden järjestämisessä

Työ- ja elinkeinoministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö käyvät tässä kirjeessä läpi alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten siirtymistä vastaanottopalveluista kuntien ja hyvinvointialueiden palveluihin sekä palveluiden järjestämistä. Vuoden 2025 alusta voimaan tullut uusi laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023, jäljempänä kotoutumislaki) on tuonut joitakin keskeisiä muutoksia alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten siirtymiseen vastaanottojärjestelmästä kuntalaisiksi sekä heille järjestettäviin palveluihin. Kirjeessä kuvataan eri viranomaisten vastuita alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden palveluiden järjestämisessä sekä palveluihin liittyviä prosesseja.

Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleet lapset ja nuoret ovat erityisen haavoittuva ryhmä. Kotoutumislain 33 ja 34 §:ssä säädetään heidän asumisensa ja tukensa järjestämisestä kotoutumisvaiheessa. Asuminen, kasvatus ja huolenpito järjestetään hyvinvointialueen järjestämisvastuulla mm. perheryhmäkodissa, perhehoitona tai muulla tarkoituksenmukaisella tavalla. Palvelut järjestetään sosiaalihuoltolain (1301/2024) tai perhehoitolain perusteella (213/2015). Tuen tarpeeseen vastataan ensisijaisesti sosiaalihuoltolain mukaisilla palveluilla. Lisäksi jossain tilanteissa sovelletaan lastensuojelulakia (417/2007). Tässä kirjeessä **alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleealla lapsella tai nuorella** tarkoitetaan kotoutumislain mukaan alaikäisenä Suomeen ilman huoltajaa tullutta henkilöä,

- jolle on myönnetty oleskelulupa hänen haettuaan Suomessa alaikäisenä kansainvälistä suojelua,
- joka on kiintiöpakolainen,
- joka saa tilapäistä suojelua ja jolla on kotikuntalain (201/1994) mukainen kotikunta,
- joka kuuluu edellä mainittuihin ryhmiin, ja jonka huoltaja on poistunut maasta tai menehtynyt taikka
- joka on Ilman huoltajaa tulleen alaikäisen sisarus tai alaikäinen lapsi.

Yksityiskohtaisempi kohderyhmän määritelmä löytyy kotoutumislain 2 § 6 momentista. Kansalaisuuden saaminen ei enää 1.1.2025 lukien pudota korvausten piirissä olevaa henkilöä pois palveluista tai kotoutumislain mukaisten korvausten piiristä.

Lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta ja **nuorella** 18–22-vuotiasta. Lapsi tai nuori on kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetussa laissa (746/2011, jäljempänä vastaanottolaki) tarkoitettujen vastaanottopalveluiden piirissä ennen kuin hän saa oleskeluluvan taikka tilapäistä suojelua saava lapsi tai nuori saa kotikunnan.

Kotikunnalla tarkoitetaan kotikuntalain (201/1994) 2 §:n mukaista kotikuntaa, jonka myöntää Digi- ja väestötietovirasto.¹ Kotikunta merkitään väestötietojärjestelmään. **Kuntapaikalla** tarkoitetaan elinvoimakeskusten ja kunnan kotoutumislain 42 §:ssä tarkoitettuun sopimukseen perustuvaa kunnan ilmoitusta valmiudesta järjestää asunto, vastaanotto ja palvelut sekä ottaa kuntaan ohjattava maahanmuuttaja vastaan kotoutumislain 4 luvussa tarkoitetussa kuntaan ohjaamisen menettelyssä.

1. Vastaanottopalveluista kuntaan siirtyminen ja kuntapaikalle ohjaaminen

Alaikäisenä ilman huoltajaa tullut lapsi tai nuori siirtyy vastaanottopalveluista kuntaan saatuaan oleskeluluvan. Kotoutumislain 43 §:n mukaan alaikäiset ilman huoltajaa olevat kuuluvat haavoittuvassa asemassa oleviin ja heidät ohjataan aina kuntapaikalle. Tilapäistä suojelua saavilla henkilöillä on mahdollisuus hakea kotikuntaa oleskeltuaan Suomessa 12 kuukautta, mutta he voivat halutessaan jäädä vastaanottopalveluiden piiriin.

Hyvinvointialue tekee sosiaalihuoltolain 14 §:n mukaisen palvelutarpeen arvioinnin perusteella päätöksen lapsen asumisen järjestämisestä perheryhmäkodissa, perhehoidossa tai muulla tarkoituksenmukaisella tavalla (kotoutumislain 33 §). Lapsen asumisen järjestämisen tapa määräytyy sosiaalihuoltolain mukaisen palvelutarpeen arvioinnin perusteella, jossa huomioidaan lapsen yksilöllinen tilanne ja etu. Palvelutarpeen arviointi aloitetaan lapsen saatua oleskeluluvan ja lapsen ollessa vielä vastaanottojärjestelmässä, jo ennen kuin lapsella on kotikunta. Palvelutarpeen arvioinnin aloittaa se hyvinvointialue, jonka alueella lapsi asuu oleskeluluvan saatuaan. Mikäli on jo etukäteen ilmeistä, että lapsi tulee siirtymään toiselle hyvinvointialueelle esim. perheryhmäkotien paikkatilanteen, läheisten sukulaisuussuhteiden tai opiskelupaikan vuoksi, voidaan asia siirtää jo suoraan toiselle hyvinvointialueelle palvelutarpeen arviointia varten. Mikäli lapsi siirtyy toisen hyvinvointialueen alueelle kesken palvelutarpeen arviointiprosessin, tulee prosessin aloittavan hyvinvointialueen siirtää asia hallitusti ja viipymättä toiselle hyvinvointialueelle. Siirtymävaiheessa lapsi on riippuvainen hänelle järjestetyistä palveluista ja siten erityisen tuen tarpeessa. Näin ollen on syytä kiinnittää huomiota siihen, että palvelutarpeen arvio laaditaan viivytyksettä ja sen laatimisesta vastaa virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä. Palvelutarpeen arvio tehdään tilanteen vaatimassa laajuudessa ja se voidaan viimeistellä lapsen jo siirryttyä pois vastaanottopalveluista. Päätös sosiaalihuoltolain mukaisesta palvelusta (esim. perheryhmäkoti) voidaan tehdä, vaikka palvelutarpeen arvio ei olisi kaikilta osin valmistunut, koska lapsen huolenpidosta ja asumisesta huolehtiminen on tilanteessa ensisijaista.

Kun alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tullut lapsi tai nuori saa oleskeluluvan tai tilapäistä suojelua saava lapsi tai nuori on hakemassa kotikuntaa, vastaanottoyksikkö ottaa yhteyttä hyvinvointialueeseen lapsen asumisen ja hoivan järjestelyjen sekä asumiskunnan määrittämiseksi. Hyvinvointialue voi tehdä päätöksen

¹¹ Kotikuntalain kokonaisuudistus on valmistelussa valtiovaraministeriössä. Lisätiedot Valtioneuvoston hankeikkunasta <https://vm.fi/hanke?tunnus=VM125:00/2021>

lapsen asumisesta vasta sen jälkeen, kun palvelutarpeen arviointi on käynnistetty ja kunta, hyvinvointialue ja elinvoimakeskus ovat sopineet lapsen kuntaan ohjaamisesta (kotoutumislain 43 § 5 mom.).

Vastaanottoyksiköllä sekä edustajalla on yleensä sellaista tietoa lapsen tilanteesta, joka hyvinvointialueen on tärkeää ottaa huomioon palveluntarpeen arvioinnin yhteydessä sekä hoiva- ja asumisjärjestelyistä päätettäessä. Vastaanottokeskus hakee kuntapaikkaa lapselle tai nuorelle elinvoimakeskukselta, kun tiedossa on, miten ja missä hyvinvointialue aikoo järjestää lapsen hoivan ja asumisen. Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleen lapsen kohdalla kuntapaikalle ja perheryhmäkotiin tai perhehoitoon ohjaamisen prosesseissa on syytä tehdä yhteistyötä, jotta siirtyminen kuntaan ja perheryhmäkotiin tapahtuu sujuvasti ja viivytyksittä.

Oleskeluluvan saaneelle ilman huoltajaa saapuneelle lapselle tai nuorelle haetaan kotikunnan rekisteröintiä Digi- ja väestötietovirastosta vasta sen jälkeen, kun elinvoimakeskus on tehnyt kuntapaikalle ohjaamisen. Huomioitavaa on, että perheryhmäkotiin, perhehoitoon tai muuhun asumisen palveluun majoittuvan lapsen kotikunta määrittyy asumiskunnan mukaan, ei lähettävän hyvinvointialueen mukaan. Kotikunnan mukainen hyvinvointialue on järjestämisvastuussa kaikista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista.

Jos lapsen etu ja tilanne huomioiden hyvinvointialue katsoo tarkoituksenmukaiseksi, että lapsi muuttaa kotikuntamerkinän saatuaan yhteiseen asuntoon sukulaisten kanssa tai jatkaa asumista vastaanottojärjestelmän alun perin hyväksymässä yksityismajoituksessa,² jossa hän on asunut ennen oleskeluluvan saamista, hänelle haetaan silti kuntapaikkaa. Kuntapaikalle ohjaamisen menettelyllä varmistetaan, että myös kunta saa tiedon sen asukkaaksi muuttavasta alaikäisenä ilman huoltajaa saapuneesta lapsesta. Alaikäisenä ilman huoltajaa saapunut lapsi voidaan sijoittaa hyvinvointialueen tarkoituksenmukaiseksi katsomaan kuntaan, vaikka kunta ei myöntäisi kuntapaikkaa. Mikäli lapsi siirtyy sukulaisten kanssa itse järjestettyyn asuntoon tai lapsen yksityisesti järjestetystä asumisesta ei ole merkitty hyvinvointialueen rekisteriin (lastensuojelulain 81 §:n 4 mom.), on toimittava lastensuojelulain 81 §:n edellyttämällä tavalla. Lastensuojelulain yksityisesti sijoitettujen lasten hoidon valvontaa koskevan säännöksen (81 §) mukaan lapsesta, jonka muu kuin hyvinvointialue on sijoittanut pysyväisluonteisesti yksityiskotiin, on viipymättä ilmoitettava hyvinvointialueelle.

1.1 Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleen lapsen ja nuoren kotoutumisen edistäminen

Hyvinvointialueen ja kunnan on oltava tietoisia alueellaan asuvista ilman huoltajaa maahan tulleista alaikäisistä ja tarjottava heille tarpeelliset palvelut, myös siinä poikkeustilanteessa, että lapsi olisi siirtynyt

² Yksityismajoitus on vastaanottolaissa tunnistettu asumismuoto, jossa kansainvälistä suojelua hakeva tai tilapäistä suojelua saava järjestää majoituksensa itse. Ilman huoltajaa maahan tullut alaikäinen voi vastaanottolain 18 §:n mukaan majoittua myös yksityismajoituksessa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi majoittumista sukulaisten tai tuttavaperheen kanssa. Alaikäinen voi majoittua sukulaisten kanssa myös aikuisten tai perheiden vastaanottokeskuksessa, mutta tällöin kyse ei ole yksityismajoituksesta. Alaikäisyysikön johtaja päättää ilman huoltajaa olevan lapsen siirtymisestä yksityismajoitukseen kuultuaan lasta ja hänen edustajaansa sekä vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijää. Alaikäisyysikö ilmoittaa alaikäisen yksityismajoituksesta asuinpaikan hyvinvointialueelle tai Helsingin kaupungille. Tätä prosessia kuvataan tarkemmin kirjeen osiossa 2.2.

kuntaan ilman kuntapaikalle ohjaamista Ilman huoltajaa oleva alaikäinen voi siirtyä muusta asumismuodosta myöhemmin myös perheryhmäkotiin, jos hyvinvointialue katsoo sen olevan lapsen tuen tarpeiden ja hänen etunsa mukaista.

Kunta laatii osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin ja kotoutumissuunnitelman oleskeluluvan saaneille alaikäisenä ilman huoltajaa saapuneelle lapselle tai nuorelle. Osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelma voidaan jättää laatimatta, jos lapsen tai nuoren palvelutarpeisiin saadaan vastattua muulla asiakassuunnitelmalla, esim. sosiaalihuollon asiakassuunnitelmalla. Tämä koskee erityisesti hyvin nuorena maahan saapuneita, joille useiden asiakassuunnitelmien laatiminen olisi epätarkoituksenmukaista. Etenkin täysi-ikäistymisen lähestyessä lapselle on tärkeää tehdä kotoutumissuunnitelma, koska sillä voi olla merkitystä lapsen oppivelvollisuuden päättymisen jälkeiseen koulutukseen, työhön liittyviin ratkaisuihin sekä etuuksiin. Hyvinvointialueen on osallistuttava kunnan kanssa kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin tai kotoutumissuunnitelman laatimiseen, jos kotoutumisen edistäminen edellyttää palveluiden yhteensovittamista. Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleille lapsille ja nuorille tehdään kuntaan siirtymisen yhteydessä aina sosiaalihuoltolain (1301/2014) 36 §:n mukainen palvelutarpeen arviointi ja tarvittaessa asiakassuunnitelma, vaikka asuminen järjestettäisiin yksityisesti. Keskeistä on, että kunnan, ml. sivistystoimi, hyvinvointialueen ja edustajan yhteistyö toimii lapsen edun toteutumisen varmistamiseksi, kun alaikäisenä ilman huoltajaa tulleen lapsen kotoutumista ja hyvinvointia koskevia ratkaisuja tehdään.

Kotoutumislain 34 §:n mukaan alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tullut lapsi tai nuori voi olla tukitoimenpiteiden piirissä, kunnes hän täyttää 23 vuotta. Hyvinvointialue järjestää aikuistumisen tuen palveluita tarpeen mukaan täysi-ikäistyneille nuorille esimerkiksi sosiaalityönä, sosiaaliohjauksena tai muuna sosiaalihuoltolain mukaisena palveluna. Palvelut järjestetään yksilölliseen tarpeeseen perustuen. Hyvinvointialueen antamat palvelut ovat pääsääntöisesti yleisiä sosiaalihuollon palveluita kuten sosiaaliohjausta, sosiaalityötä, ohjausta ja neuvontaa, psykososiaalista tukea sekä apua asumisen järjestämiseen tarvittaessa. Hyvinvointialueen ja kunnan on yhteensovittettava ilman huoltajaa maahan tulleelle lapselle tai nuorelle järjestämänsä palvelut.

Kunta vastaa omalla vastuullaan olevien peruspalveluiden (mm. koulu, nuoriso-, vapaa-aika-, liikunta- ja kulttuuripalvelut) tarjoamisesta alaikäisenä ilman huoltajaa tulleille lapsille ja nuorille. Kunnille maksetaan laskennallista korvausta kotoutumisen edistämisestä ja palveluiden järjestämisestä. Kunnan on hyvä varmistua siitä, että alaikäisenä ilman huoltajaa tullut lapsi pääsee osallistumaan harrastuksiin ja esimerkiksi uimaopetukseen, joita kunta tarjoaa.

2. Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleen lapsen asuminen

Kotoutumislain 33 §:n mukaan alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapsen hoiva, huolenpito ja kasvatusta järjestetään sosiaalihuoltolain 22 a §:ssa tarkoitetussa perheryhmäkodissa, perhehoitolaissa tarkoitettuna perhehoitona tai muuten tarkoituksenmukaisella tavalla. Asumisen järjestämisestä vastaa

kotoutumislain 33 §:n mukaisesti hyvinvointialue, joka sopii elinvoimakeskuksen kanssa alueen palvelutarpeen niin vaatiessa lapsille ja nuorille tarkoitetun perheryhmäkodin perustamisesta ja kustannusten korvaamisesta. Hyvinvointialue voi sopia elinvoimakeskuksen kanssa myös perhehoidon kustannusten korvaamisesta. Perhehoidon palvelun järjestäminen ilman huoltajaa tulleille alaikäisille on kotoutumisen näkökulmasta hyvä vaihtoehto erityisesti, jos kyseessä on nuorempi lapsi.

2.1. Perheryhmäkodin perustaminen ja yhteistyö toimijoiden välillä

Hyvinvointialue sopii perheryhmäkotitehtäviä keskitetysti hoitavan elinvoimakeskuksen kanssa perheryhmäkodin perustamisesta alueen palvelutarpeen mukaan.³ Hyvinvointialueen on kuultava kuntaa ennen perheryhmäkodin perustamista. Jos alueelle perustetaan Maahanmuuttoviraston toimesta ryhmäkoti ilman huoltajaa tulleille alaikäisille turvapaikanhakijoille, voi olla lasten ja nuorten edun mukaista perustaa perheryhmäkoti oleskeluluvan saaneille alaikäisille samalle paikkakunnalle tai alueelle, jotta turvataan lasten arjen pysyvyys ja kotoutumisen edistyminen esimerkiksi koulujen, harrastusten ja sosiaalisten suhteiden näkökulmasta.

Perheryhmäkodin perustamisen yhteydessä on huomioitava myös perheryhmäkodista täysi-ikäistyvät nuoret ja heidän asumisensa järjestäminen sekä itsenäistymisen tukeminen. Perheryhmäkotien perustaminen saattaa vaatia hyvinvointialueelta nopeaa reagointia ja pääsääntöisesti perheryhmäkotitoiminta on harvoin tarvittavaa, erikoistumista vaativaa palvelua. Hyvinvointialue voi sopia perheryhmäkotipalvelun järjestämisestä myös yhteistyössä toisen hyvinvointialueen kanssa tai YTA-tasoisesti sopimalla asiasta YTA-neuvotteluiden yhteydessä (9§ sekä 37§ Laki sosiaali- ja terveystieteiden palveluiden järjestämisestä 612/2021).

Lisää tietoa perheryhmäkodin perustamisesta löytyy työ- ja elinkeinoministeriön tuottamasta pdf-tiedostosta Perheryhmäkodin edellytykset ja toiminta 2023 - tietoa hyvinvointialueille ja kunnille.⁴

2.2 Kustannusten korvaaminen

Valtio korvaa kotoutumislain 69 §:n mukaisesti perheryhmäkotitoiminnasta ja perhehoidon järjestämisestä aiheutuneet kustannukset hyvinvointialueelle. Keskitettäviä tehtäviä hoitavat elinvoimakeskukset seuraavat perheryhmäkotien toimintasuunnitelmia ja taloustoteumia sekä alueen ja valtakunnallista paikkatarvetta. Hyvinvointialueen on mahdollista hakea korvauksia myös muista ilman huoltajaa alaikäisenä tulleille järjestetyistä tukitoimenpiteistä aiheutuneista kustannuksista. Edellä tarkoitettujen korvausten edellytyksenä on elinvoimakeskuksen päätös, jonka perusteella hyvinvointialue voi hakea korvausta KEHA-keskukselta. Kustannukset korvataan siihen saakka, kunnes henkilö täyttää 23 vuotta. Korvauksia on haettava KEHA-

³ Perheryhmäkotien perustamiseen, ohjaukseen ja rahoituspäätöksiin liittyvät tehtävät keskitetään 1.1.2026 alkaen Uudenmaan, Sisä-Suomen ja Pohjois-Suomen elinvoimakeskuksiin.

⁴ <https://keuh.cloudnc.fi/download/noname/%7B37e6d135-f34c-43ec-a69b-7e92b7848016%7D/40842>

keskukselta viimeistään kahden vuoden kuluttua sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana tapahtuneesta toiminnasta korvausta haetaan.

Lisätietoja korvauksista löytyy KEHA-keskuksen julkaisusta Ohje kotoutumisen edistämisestä annetun lain (681/2023) mukaisten kustannusten korvaamisesta kunnille ja hyvinvointialueille KEHA/13367/2025.⁵

2.3. Ilman huoltajaa maahan tulleen majoittuminen sukulais- tai tuttavaperheen kanssa

Erityisesti tilapäistä suojelua saavien lasten kohdalla on yleistä, että lapsi asuu vastaanottovaiheessa vastaanottokeskuksessa sukulais- tai tuttavaperheen kanssa. Vastaanottolain 18 §:n mukaan ilman huoltajaa maahan tullut alaikäinen voi myös majoittua yksityismajoituksessa esimerkiksi sukulaisperheen luona. Lain 18 §:n 2 momentin mukaan vastaanottokeskuksen tulee ilmoittaa hyvinvointialueelle lapsen yksityismajoituksesta.

Ilmoituksen saatuaan hyvinvointialueen on selvitettävä, sopiiko yksityiskoti olosuhteiltaan lapsen hoitoon ja kasvatukseen, kykeneekö lapsen luokseen ottanut henkilö huolehtimaan lapsesta sekä onko sijoitus lapsen edun mukainen. Sijoituksen hyväksymisestä on tehtävä päätös. Hyvinvointialueen on tuettava tarvittaessa hoitajaa järjestämällä tukitoimia ja palveluita lapsen hoidon ja kasvatuksen edistämiseksi. Hyvinvointialueen velvollisuuksia lastensuojelulain 81 §:n osalta kuvataan tarkemmin kirjeen osiossa 4.

Kun lapsi on saanut oleskeluluvan tai tilapäistä suojelua saava lapsi kotikunnan, hyvinvointialue arvioi osana lapselle tehtävää palvelutarpeen arviointia, onko lapsen edun mukaista jatkaa asumista yhdessä sukulaisten tai muiden tuttavien kanssa. Hyvinvointialueen tulee tehdä selvitys asuinolosuhteista palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä henkilön siirtyessä kuntalaiseksi ja hyvinvointialueen palveluihin, vaikka vastaanottokeskus olisi aiemmin hyväksynyt vastaanottovaiheen aikaisen yksityismajoituksen. Selvitys tulee tehdä itsenäisesti ja riippumatta vastaanottokeskuksen arvioinnista, mutta vastaanottokeskuksen arvio ja tiedot on hyvä huomioida sen yhteydessä. Hyvinvointialue on oikeutettu saamaan vastaanottokeskuksesta arviointia varten tarvittavat asiakastiedot (64§, Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä 703/2023).

2.4. Ilman huoltajaa maassa olevan lapsen perhehoito

Ilman huoltajaa maassa olevan lapsen hoiva, huolenpito ja kasvatusta voidaan toteuttaa myös perhehoitolain (263/2015) mukaisena perhehoitona, jota hyvinvointialue voi järjestää sosiaalihuollon palveluna. Kotoutumislain piirissä olevien lasten perhehoitoa sosiaalihuollon palveluna on kehitetty esimerkiksi Länsi-

5

https://kotoutuminen.fi/documents/56901608/78741171/Ohje_kotoutuminen_korvaukset_kunnille_ja_hyvinvointialueille.pdf/cdf5cb02-4236-a70b-72b4-1127f9bfa12b/Ohje_kotoutuminen_korvaukset_kunnille_ja_hyvinvointialueille.pdf?t=1740731571704

Uudenmaan hyvinvointialueen toimesta ja mallista on saatavissa tietoa kotoutumista tukevan perhehoidon käsikirjasta⁶.

Perhehoitajan kelpoisuudesta säädetään perhehoitolain 6 §:ssä. Perhehoitajaksi voidaan hyväksyä henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa. Lisäksi perhehoitajaksi aikovan henkilön on suoritettava tehtävän edellyttämä ennakkovalmennus.

Hyvinvointialueen tehtävänä on arvioida, onko henkilö, jonka luona lapsi on asunut yksityismajoituksessa esimerkiksi vastaanottopalveluiden aikana, soveltuva perhehoitajaksi ja suorittamaan tehtävässä edellytetyn koulutuksen. Perhehoitoa järjestettäessä on toimittava perhehoitolaissa edellytetyllä tavalla.

2.5. Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen täysi-ikäisen nuoren asuminen

Lähtökohtaisesti kotoutumisvaiheessa oleva täysi-ikäistynyt nuori on vastuussa oman asumisensa järjestämisestä, mutta sekä hyvinvointialue että kunta voivat auttaa asunnon hakemisessa ja sen järjestämiseen liittyvissä asioissa. Itsenäistynyttä nuorta on syytä tukea itsenäisen asumisen alussa mm. neuvonnalla ja ohjauksella sekä tarvittaessa sosiaaliohjauksen ja sosiaalityön keinoin. Mikäli alaikäisenä ilman huoltajaa tullee, täysi-ikäistyneellä nuorella on sosiaalihuoltolain mukaisen palvelutarpeen arvioinnin perusteella tarvetta sosiaalihuollon asumispalveluihin (ml. tuettu asuminen), hyvinvointialueen on järjestettävä niitä sosiaalihuoltolain mukaisesti.

Joissakin tilanteissa vielä vastaanottojärjestelmässä oleva alaikäisenä ilman huoltajaa tullut nuori täysi-ikäistyy samaan aikaan kun hän saa oleskeluluvan tai hakee kotikuntaa. Tässä tilanteessa tulee vastaanottokeskuksen hakea hänelle kuntapaikkaa ja ELY-keskuksen, kunnan ja hyvinvointialueen tulee arvioida, onko nuorella tarvetta kuntapaikalle ohjaamiselle. Täysi-ikäistynyt nuori voi kuitenkin itse päättää muuttaa vastaanottokeskuksesta sen tukitoimia hyödyntäen tai itsenäisesti. Jos hänet ohjataan kuntapaikalle, on kunnan järjestettävä hänelle asunto.

3. Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapsen edustaminen

Vastaanottolain 39 §:n mukaan kansainvälistä suojelua hakevalle, tilapäistä suojelua saavalle ja sellaiselle ihmiskaupan uhriksi joutuneelle lapselle, jolla ei ole oleskelulupaa, määrätään viivytyksettä edustaja, jos lapsi on Suomessa ilman huoltajaa tai muuta laillista edustajaa. Usein sama edustaja jatkaa lapsen

⁶ Annika Front, Heli Mikkonen ja Sanni Salo, <https://admin.luvn.fi/sites/default/files/2023-10/Kotoutumista%20tukevan%20perhehoidon%20k%C3%A4sikirja.pdf>

edustajana myös sen jälkeen, kun lapsi on siirtynyt kuntaan saatuaan oleskeluluvan taikka tilapäistä suojelua saavan lapsen ollessa kyseessä kotikunnan. Lapselle,

- a) joka on tullut maahan kiintiöpakolaisena,
- b) joka on otettu maahan erityisellä humanitaarisella perusteella tai kansainvälisten velvoitteiden täyttämiseksi,
- c) jolle on myönnetty tilapäiseen suojeluun perustuva oleskelulupa ja jolla on kotikuntalain mukainen kotikunta tai
- d) joka on edellä mainitun henkilön perheenjäsen tai muu omainen,

ja joka on Suomessa ilman huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, määrätään edustaja kotoutumislain 35 §:n mukaan.

Edustajan tehtävänä on varmistaa, että lapsen etu tulee huomioiduksi erilaisissa tilanteissa. Lapselle määrätty edustaja käyttää huoltajalle kuuluvaa puhevaltaa kaikissa lapsen henkilöä ja varallisuutta koskevissa asioissa sekä hoitaa lapsen varallisuutta. Edustaja käyttää huoltajalle kuuluvaa puhevaltaa esimerkiksi perheenyhdistämisen edistämisessä, alaikäisen jatkolupien hakemisessa sekä muissa lapsen elämään liittyvissä keskeisissä kysymyksissä. Edustajan on tarvittaessa avustettava lasta yhteyden pitämisessä lapsen Suomessa tai muualla oleviin sukulaisiin. Lasta on kuultava ennen lapsen henkilöä tai varallisuutta koskevan päätöksen tekemistä.

Edustaja voi käynnistää lapsen perheen jäljittämisen Suomen Punaisen Ristin henkilötiedustelun kautta, jos lapsella ei ole tarkkaa tietoa perheensä olinpaikasta eikä yhteystietoja perheen tavoittamiseksi. Edustaja voi avustaa lasta mahdollisessa perheenyhdistämisprosessissa.

Edustaja valvoo lapsen edun toteutumista häntä koskevissa päätöksentekoprosesseissa. Edustajan tehtäviin ei kuulu lapsen päivittäinen hoito, kasvatusta tai muu huolenpito. Sosiaalihuolto ja edustaja toimivat yhteistyössä keskeisissä lapsen arkea koskevissa kysymyksissä. Kotoutumislain 93 §:n mukaan edustajan on saatava hyvinvointialueelta lasta koskevat välttämättömät tiedot. Edustajan on oltava tietoinen siitä, kuka on alaikäisen sosiaalihuoltolain mukainen omatyöntekijä hyvinvointialueella.

Jos edustaja tarvitsee tulkkia tapaamiseensa perheryhmäkodissa asuvan edustettavansa kanssa, perheryhmäkoti tilaa tulkin. Perheryhmäkoti voi varata elinvoimakeskuksen ohjeiden mukaisesti budjettiinsa rahaa tulkinkuluihin. Perheryhmäkotien kustannusten korvaamista on kuvattu yllä kappaleessa 2.1. Jos edustaja tarvitsee tulkkausta tavataksaan yksityismajoituksessa asuvaa edustettavaansa, hyvinvointialue tilaa tulkin edustajan pyynnöstä. Edustaja ei voi tilata tulkkia itse, vaan on yhteydessä esimerkiksi edustettavansa omatyöntekijään. Hyvinvointialue hakee kotoutumislain 69 §:n mukaisesti korvauksia ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten asumisen kustannuksista (sis. tulkkaukset) KEHA-keskukselta.

Edustajien toimintaa valvoo vastaanottovaiheessa Maahanmuuttovirasto ja kotoutumisvaiheessa elinvoimakeskus. Lisää tietoa edustajan tehtävistä löytyy Maahanmuuttoviraston ja KEHA-keskuksen julkaisusta Ohje ilman huoltajaa Suomessa olevien lasten edustajatoimintaan 2025.⁷

4. Lastensuojelu- ja sosiaalihuoltolain velvoitteet hyvinvointialueelle tietyissä erityistilanteissa

Jos lapsi on tullut Suomeen huoltajansa kanssa, on huoltajan mahdollista sopia lapsen hoidosta ja huolenpidosta läheisen tai sukulaisen kanssa samalla tavalla kuin kenen tahansa muunkin kuntalaisen. Huoltajan valitsema henkilö siis huolehtii lapsesta esim. huoltajan ulkomaanmatkan ajan. Tähän sopimiseen ei tarvita viranomaisia.

Mikäli lapsi on tullut huoltajansa kanssa Suomeen ja siirtyy pysyväisluonteisesti yksityiskotiin ja pois vanhempansa hoidosta, on toimittava lastensuojelulain yksityisesti sijoitettujen lasten hoidon valvontaa koskevan 81 §:n edellyttämällä tavalla. Sen mukaan lapsesta on viipymättä ilmoitettava hyvinvointialueelle. Ilmoituksen on velvollinen tekemään sekä lapsen huoltaja, että henkilö, jonka hoitoon lapsi on sijoitettu.

Ilmoituksen saatuaan hyvinvointialueen on selvitettävä, sopiiko yksityiskoti olosuhteiltaan lapsen hoitoon ja kasvatukseen, kykeneekö lapsen luokseen ottanut henkilö huolehtimaan lapsesta sekä onko sijoitus lapsen edun mukainen. Tilannetta on mahdollista selvittää esimerkiksi tapaamalla lasta ja lapsen hoitoonsa ottanutta henkilöä tai tekemällä kotikäynti. Selvitys on hyvä toteuttaa osana sosiaalihuoltolain mukaista palvelutarpeen arviointiprosessia.

Sijoituksen hyväksymisestä on tehtävä päätös lastensuojelulain 81 §:n 2 momentin nojalla ja siihen on mahdollista hakea oikaisua hyvinvointialueelta. Ratkaisuun voi edelleen hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Muutoksenhakuun ovat oikeutettuja 12 vuotta täyttänyt lapsi, lapsen huoltaja ja se henkilö, jonka hoitoon lapsi on sijoitettu.

Hyvinvointialueen on selvitettävä lapsen hoitoonsa ottaneelle henkilölle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä tuettavahoitajaa aloittamalla sosiaalihuollon asiakkuus ja järjestämällä sosiaalihuoltolain mukainen työskentely lapsen hoidon ja kasvatuksen edistämiseksi. Edellytyksiä lapsen yksityismajoituksessa asumisen jatkumiselle ja tukitoimien tarvetta on tarpeen mukaan seurattava. Hyvinvointialueen on pidettävä rekisteriä lapsista, jotka sen alueelle on sijoitettu yksityisesti. (Lastensuojelulaki 81 §:n 3 ja 4 mom.) Yksityinen sijoitus ei luo lapsen hoidosta vastaavalle henkilölle oikeutta perhehoitolain mukaisiin palkkioihin ja kulukorvauksiin. Hyvinvointialue on kotoutumislain 34§ mukaisesti tarjottava lapselle ja häntä majoittavalle perheelle tarvittavat, yksilöllisen tuen tarpeeseen perustuvat palvelut ensisijaisesti sosiaalihuollon palveluilla. Kyseeseen voi tulla esim. sosiaalityö,

⁷ <https://kotoutuminen.fi/documents/56901608/234588978/Ohje-ilman-huoltajaa-Suomessa-olevien-lasten-edustajatoimintaan-fi.pdf/47d4cf11-cf61-9c39-fd48-4dd388a38017/Ohje-ilman-huoltajaa-Suomessa-olevien-lasten-edustajatoimintaan-fi.pdf?t=1739861212792>

sosiaaliohjaus, perhetyö tai taloudellinen tukeminen. Hyvinvointialueen tulee nimetä lapselle omatyöntekijä ja seurattava säännöllisesti yksityisen sijoituksen toteutumista.

Jos yksityiskoti tai siinä annettu hoito ja kasvatustodetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi, hyvinvointialueen on yritettävä saada aikaan korjaus. Jollei korjausta saada aikaan, hyvinvointialue voi kieltää lapsen pitämisen tässä yksityiskodissa. Hyvinvointialueen on tällöin huolehdittava, että lapsen hoito ja kasvatustodetaan hänen etunsa ja tarpeidensa mukaan. Tilanteessa tulee myös arvioida, olisiko asumisen, hoidon ja kasvatustodetaan järjestäminen perheryhmäkodissa tarkoituksenmukaista.

Kiellosta lapsen pitämisestä yksityiskodissa on tehtävä muutoksenhakukelpoinen päätös lastensuojelulain 81 §:n 5 momentin nojalla. Päätös voidaan saattaa oikaisuvaatimuksena hyvinvointialueen tutkittavaksi ja edelleen valituksena hallinto-oikeuden ja valitusoikeudella korkeimman hallinto-oikeuden tutkittavaksi. Asianosaisiksi asiassa katsotaan henkilö, kenellä luokse lasta ollaan yksityisesti sijoittamassa, lapsen huoltaja ja 12 vuotta täyttänyt lapsi.

Lastensuojelulaki velvoittaa hyvinvointialuetta toimimaan myös niissä tilanteissa, joissa lapsen hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Jos esimerkiksi huoltaja on jättänyt lapsensa ilman hänen tarvitsemaansa hoitoa ja huolenpitoa, on tilanteesta tehtävä lastensuojeluilmoitus (Lastensuojelulaki 25 §). Lastensuojelun tehtävänä on selvittää lastensuojelun tarvetta lastensuojelulain 26 §:n mukaisesti.

Mikäli lastensuojelulain 27 §:n edellytykset täyttyvät, aloitetaan lapselle lastensuojelun asiakkuus ja tarvittaessa tehdään kiireellinen sijoitus, mikäli lapsi on huolenpidon puutteiden vuoksi välittömässä vaarassa ja lastensuojelulain 40 §:n edellytykset täyttyvät. Sijoituksen aikana on selvitettävä, mikä pitkäaikainen asumismuoto olisi lapsen edun mukainen, jos todetaan, että lapsen huoltaja on poistunut pitkäaikaisesti maasta ja perusteita huostaanotolle ei ole.

Mikäli kyseessä on kansainvälistä suojelua hakenut ja oleskeluluvan saanut lapsi, kotikunnan omaava tilapäistä suojelua saava lapsi tai kiintiöpakolaisena tullut lapsi, ja hän jää ilman huoltajansa hoitoa ja huolenpitoa esimerkiksi huoltajan menehtymisen vuoksi, voi hyvinvointialue ratkaista lapsen pitkäaikaisen asumisen vastaavalla tavalla kuin ilman huoltajaa tulleiden lasten kohdalla. Tällöin lapsi voi asua esimerkiksi perheryhmäkodissa, hän saa kotoutumislain mukaista tukea ja hänelle on nimettävä edustaja. Lisäksi hyvinvointialueelle korvataan hänen asumisensa ja muiden palveluiden kustannukset kotoutumislain mukaisesti. Myös perheryhmäkodissa asumisen aikana lasta voidaan tarpeenmukaisesti tukea esimerkiksi lastensuojelun avohuollon tukitoimilla tai muilla sosiaalihuollon palveluilla.

Lisätietoja:

johtava asiantuntija Minna Säävälä, TEM, 029 504 7260
erityisasiantuntija Henna Leppämäki, STM, 029 516 3132
sähköposti: etunimi.sukunimi(at)gov.fi

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET